

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 27.08.2025
(протокол №5)

Силабус
навчальної дисципліни
Спеціальні історичні дисципліни
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: Середня освіта (історія та правознавство)
Спеціальність: А4 Середня освіта (історія та громадянська освіта) (014 Середня освіта Історія та громадянська освіта)
Галузь знань: А ОСВІТА (01 Освіта/Педагогіка)
Рівень вищої освіти: перший

Викладач (і)	Константинова Вікторія Миколаївна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/konstantinova-viktoriya-mykolayivna/
Контактний тел.	+380 97 394 36 73
Е-mail викладача:	vnkonst@ukr.net
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні/семінарс ькі/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
3/22	10 год	10 год	–	2 (екзамен)

Семестр: осінній/весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: специфіка джерел, дисципліни загально-історичного значення, дисципліни конкретно-історичного значення, фалеристика, геральдика, топонімія, історична лінгвістика.

Мета та предмет курсу: Метою курсу є ознайомлення здобувачів з комплексом знань, які містять в собі спеціальні історичні дисципліни, формування умінь використовувати ці знання для аналізу історичних джерел, формування навичок використання методів цих дисциплін для проведення історичних досліджень.

Предметом навчальної дисципліни є специфіка спеціальних історичних дисциплін, їх завдання, об'єкти, методи; системи літочислення, міри ваги, довжини об'єму минулих епох; історія монет, паперових грошей, писемності, гербів, нагород.

Компетентності та програмні результати навчання:

№	Програмні	Компетентності	Результати навчання
---	-----------	----------------	---------------------

	компетентності		
1	Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 6. Критичність та самокритичність мислення.	<p>ПРН 4. Демонструвати здатність до самонавчання і продовження професійного розвитку</p> <p>ПРН 5. Аналізувати найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом</p> <p>ПРН 6. Розуміти основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди</p> <p>ПРН 7. Розвивати здатність відтворювати наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії</p>
2	Спеціальні компетентності спеціальності (ФК)	СК 16. Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів	<p>ПРН 8. Вміти знаходити необхідний фактичний матеріал для конкретного історичного дослідження</p> <p>ПРН 9. З'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них</p> <p>ПРН 10. Аналізувати інформацію та вміти інтерпретувати її з різноманітних джерел</p> <p>ПРН 11. Вміти обґрунтовувати вибір методики опрацювання речових джерел і текстів</p> <p>ПРН 2. Вміти використовувати набуті знання для вирішення завдань своєї професійної діяльності</p> <p>ПРН 13. Демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів,</p>

			<p>прийнятих у фаховому середовищі</p> <p>ПРН 14. Аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії</p> <p>ПРН 16. Аналізувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби</p> <p>ПРН 19. Аналізувати значення культурного спадку для розвитку людства в цілому та окремих спільнот</p> <p>ПРН 20. Аналізувати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи</p>
--	--	--	---

Зміст курсу:

Спеціальні історичні дисципліни загально-історичного значення. Об'єкт, предмет і завдання спеціальних історичних дисциплін. Палеографія та неографія. Історична хронологія. Історична метрологія. Спеціальні історичні дисципліни конкретно-історичного значення. Фалеристика як спеціальна історична дисципліна. Нумізмати́ка та боні́стика. Вексилологія як спеціальна історична дисципліна. Геральдика, блазонування гербів. Історична картографія. Історична ономастика, топоніміка, етніміка. Історична географія. Генеалогія як спеціальна історична дисципліна. Сфрагістика як спеціальна історична дисципліна.

Методи навчання: евристична бесіда, бесіда, пояснення; інтерактивні методи (робота в малих групах, мозковий штурм, метод проєктів, дискусія), імітаційна гра (наукова конференція, семінар-диспут), мультимедійна презентація, методи контролю і самоконтролю, самооцінювання, взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях

та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторія, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрядження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова (розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевірені та неправдиві факти (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: У процесі дистанційного навчання для реалізації дисципліни використовується персональний комп'ютер або ноутбук із стабільним доступом до мережі Інтернет, вебкамера, гарнітура (мікрофон і навушники), а також за потреби — планшет або смартфон як додатковий пристрій для участі в заняттях і виконання завдань.

Програмне забезпечення включає платформи для організації відеоконференцій (наприклад, Zoom, Google Meet або Microsoft Teams), системи управління навчанням (Google Classroom, Moodle), текстові та презентаційні редактори (Microsoft Word, Google Docs, PowerPoint), а також сервіси для спільної роботи та обміну файлами (Google Drive, OneDrive).

Наочність дисципліни забезпечується використанням мультимедійних презентацій, інтерактивних схем і таблиць, відеолекцій, навчальних демонстрацій, цифрових підручників і статей, а також візуалізацій у форматі інфографіки. Додатково можуть застосовуватися онлайн-тести, інтерактивні завдання та симуляційні матеріали, що сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу та підтримують активну взаємодію зі студентами в дистанційному форматі.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання

реферату. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Список рекомендованих джерел, літератури та інформаційних ресурсів:

Базова

1. Бондаренко Г. Спеціальні (допоміжні) історичні дисципліни. Луцьк : ДУ імені Лесі Українки, 1997. 265 с.
2. Бондаренко Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк : Ред.-вид. відділ СНУ, 2015. 424 с.
3. Горохівський П. Спеціальні історичні дисципліни: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів денної форми навчання. Умань: РВЦ „Софія”, 2010. 268 с.
4. Лобко Н. Спеціальні історичні дисципліни. Конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2021. 219 с.
5. Спеціальні історичні дисципліни/ автор-укладач Г. Маринченко. Миколаїв: МНУ, 2018. 160 с
6. Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. І. Н. Войцехівська (кер. авт. кал.), В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко [та ін.]. К.: Либідь, 2008. 520 с.
7. Яременко М. Спеціальні історичні дисципліни. Навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей. К. : Аграр Медіа груп. 2010, 197 с.

Допоміжна

8. Гавриленко В. Шлях до сфрагістики / Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України; Українське геральдичне товариство; Інститут спеціальних історичних дисциплін Музею Шереметьєвих. Київ; Львів, 2014. 328 с.
9. Генеалогія : навч. посібник для студентів історичних факультетів / Л. Войтович, І. Кривошея, Ір. Кривошея, О. Целуйко. Умань : П. П. Жовтий, 2011, 190 с.
10. Голиш Г. Основи нумізматики. Навчальний посібник. 2-е вид., доп. і випр. Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2006. 314 с.
11. Дорофєєва Н. В., Комаринська З. М. З історії грошей України. Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2000. 165 с.
12. Історична хронологія. Календарні системи світу: Навчальний посібник із спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін (для студентів-істориків соціально-гуманітарного факультету КМПУ ім. Б.Д. Грінченка) / Автор-укладач О.О. Тарасенко. К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2004. 72 с.
13. Історичне джерелознавство: [Підручник] / Я. С. Калакура та ін. Київ : Либідь, 2002. 488 с
14. Карпов В.В. Вексилологія та фалеристика. Український колорит. : навч. посіб. Київ : Видавничий дім Гельветика, 2020. 192 с.
15. Котляр Ю. Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник / Ю. В. Котляр. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.
16. Кравченко Л.О. Украинская ономастика : навч. посібник. Киев : Знання, 2014. 239 с.
17. Лабінська Г. Топоніміка : навч. Посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 274 с.
18. Лабінська Г. Топоніміка України. Навчально-методичний посібник. Львів, 2020. 60 с.

19. Нестеренко П.В. Допоміжні історичні дисципліни геральдика, фалеристика: Навчальний посібник . К. : Кондор-Видавництво, 2014. 448 с.
20. Перехрест О.Г. Історична хронологія. Навчальний посібник. Видання третє, доповнене і виправлене. Черкаси: ФОП Гордієнко Є.І, 2020. 121 с.
21. Познанська В. Особові імена українців. Донецьк. 1998, 92 с.
22. Святець Ю. Кліометрика. Формально-кількісні та математико-статистичні методи: підручник . Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2003. 384 с.
23. Сергійчук В. Національна символіка України. Київ : Веселка, 1992. 109 с.
24. Сокирко О.Г. Українська кирилична палеографія XI - ХУЛІ ст.:навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей. - Київ : Видавець Олег Філюк - «КНТ», 2016. 144 с.,
25. Українська палеографія : навчальний посібник / уклад. В. Денисюк. Умань : Візаві, 2012. 164 с
26. Худаш М.Л. В истории украинской антропонимии : монография. Киев: «Наукова думка» 1977. 236 с.
27. Шуст Р. М. Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ : Знання, 2009. 376 с.
28. Щодра О. Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття. Львів, 2016. 297 с.

Інтернет-ресурси

1. Українська геральдика – <http://heraldy.com.ua/>
2. Українське геральдичне товариство – <http://uht.org.ua/ua/>
3. Український генеалогічний форум – <https://ukrgenealogy.com.ua/>
4. Український генеалогічний портал – <https://uk.rodovid.org>
5. Інститут Української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського – <http://archeos.org.ua/>
6. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського (Інститут рукопису) – <http://www.nbuv.gov.ua/node/1>